

Antigona Rădulescu

Născută în București, la 15 iulie 1960, începe de timpuriu studiul pianului, pe care l-a continuat la Liceul de Muzică din București, cu Magda Stănescu. Studiile universitare la Conservatorul „Ciprian Porumbescu”, actualmente Universitatea Națională de Muzică din București (1980 – 1984), se concentrează în jurul specializării în muzicologie, cu Grigore Constantinescu. Contactul cu alți profesori valoroși (printre alții, Dinu Ciocan, Ștefan Niculescu, Anatol Vieru, Aurel Stroe) și caracterul multilateral al cursurilor îi asigură o pregătire temeinică, plurivalentă. Este perioada în care se naște și interesul pentru semiotică, întâlnirea cu Dinu Ciocan, inițiatorul cercetării semiotice în muzică din România, fiind decisivă pentru cariera sa universitară de mai târziu. Este prezentă cu numeroase articole (cronici, studii, eseuri, recenzii) în presa de specialitate și duce o muncă asiduă în cadrul emisiunilor muzicale radiofonice.

După o perioadă în care a lucrat ca redactor la Editura Muzicală, din 1992 devine cadru didactic în cadrul Universității Naționale de Muzică din București (actualmente conferențiar universitar), predând polifonie, semiotică și naratologie muzicală.

Este doctor în muzică din 2002. Își publică prima carte în domeniul semioticii, cu titlul *Perspective semiotice în muzică*, în 2003. Participă, în calitate de colaborator principal, la proiectul Valentinei Sandu-Dediu despre muzica românească din ultimii 50 de ani, proiect finalizat în cartea *Muzica românească între 1944 – 2000* (București, Ed. Muzicală, 2002), tradusă în limba germană – *Rumänische Musik nach 1944* (Saarbrücken, PFAU-Verlag, 2006). Este coordonator și coautor al volumului colectiv *Estetica. Un alt fel de manual* (București, Ed. U.N.M.B., 2007), de asemenea autor al mai multor cursuri universitare: *Contrapunct palestrinian*, *Contrapunct modern – Paul Hindemith* și *Semiotică muzicală. Note de curs* (U.N.M.B., 1999, 2005, 2006).

Din 1991 este membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, iar din 2006, membru al comisiei didactice a U.C.M.R.

ANTIGONA RĂDULESCU

Johann Sebastian
Bach

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.

CUPRINS

Introducere.....	5
Cronologie.....	7
Pornind de la istoria unei vieți.....	22
În jurul unui stil – barocul.....	38
Universul barocului muzical.....	47
Bach și muzica sa	54
Universul capodoperelor bachiene.....	60
Creațiile vocal-orchestrale ample.....	61
Cantatele	61
Oratoriile	68
Patimile	72
Misa în si minor	77
Lucrări orchestrale	81
Concertele brandenburgice.....	82
Suitele pentru orchestră	84
Muzica instrumentală.....	86
Muzica pentru orgă.....	97
Ultimele capodopere	103
Variațiunile Goldberg	103
Ofranda muzicală	105
Arta fugii	107
Moștenirea bachiană	112
Este Bach contemporanul nostru?	119
Listă selectivă a lucrărilor lui Johann Sebastian Bach	121
Anexă.....	123
Bibliografie.....	131

În colecția „Muzica Viva” au apărut

Grigore Constantinescu, Irina Boga, *O călătorie prin istoria muzicii*

Valentina Sandu-Dediu, *Ludwig van Beethoven*

Grigore Constantinescu, *George Enescu*

Lavinia Coman, *Frédéric Chopin*

Grigore Constantinescu, *Giuseppe Verdi*

Adriana Liliana Rogovschi, *Piotr Ilici Ceaikovski*

Cristina Sârbu, *Carl Orff*

© E.D.P. 2010. Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate Editurii Didactice și Pedagogice, R.A. Orice preluare, parțială sau integrală, a textului sau a materialului grafic din această lucrare se face numai cu acordul scris al editurii.

© Antígona Rădulescu

MUZICA VIVA – Colecție inițiată și coordonată
de prof. univ. dr. Grigore Constantinescu

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.

Str. Spiru Haret, nr. 12, sector 1, cod 010176

Tel.: 021.315.38.20

Tel./Fax: 021.312.28.85

e-mail: office@edituradp.ro

www.edituradp.ro

Librăria E.D.P.: str. Gen. Berthelot nr. 28 – 30, sect. 1

Director general: **Dáné Károly András**
Redactor-șef: **Dan Dumitru**
Redactor: **Delia Anghel**
Tehnoredactor: **Gabriela Drăghia**
Copertă: **Elena Drăgulelei Dumitru**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RĂDULESCU, ANTIGONA

Johann Sebastian Bach / Antígona Rădulescu. –

București: Editura Didactică și Pedagogică, 2010

Bibliogr.

ISBN 978-973-30-2711-9

78(430) Bach, J.S.

929 Bach, J.S.

Comenzile pentru această lucrare se primesc:

- prin poștă, pe adresa editurii
- prin e-mail: comercial@edituradp.ro
marketing@edituradp.ro
comenzi@edituradp.ro
- prin telefon/fax: 021.315.73.98; 021.313.34.70

Număr de plan: 5072/2010.

Format: 16/54 × 84.

Tiparul executat la S.C. DON-STAR S.R.L., Galați

Introducere

Fiecare epocă muzicală se distinge prin eforturile unite ale creatorilor săi așezați pe diferite trepte ale scării valorilor. Dacă în artă nu judecăm trecerile de la o paradigmă la alta în termenii progresului, ci ai evoluției, putem, în schimb, ierarhiza operele muzicale – de la capodopere la partituri din ce în ce mai modeste – și autorii lor, genii sau compozitori gravitând într-o spirală din ce în ce mai îndepărtată în jurul geniilor. Timpul așază sau răstoarnă uneori nume sau titluri, le scoate spectaculos dintr-o nedreaptă uitare sau le trimite la arhivă. Sunt însă cazuri în care consacrarea rezistă, personalitățile de prim rang definind vremurile pe care atât de bine le traduc în sunete, metafore, culori și alte materiale artistice. Un astfel de exemplu este Johann Sebastian Bach, iar epoca pe care a luminat-o cu uriașa sa forță creatoare este barocul muzical.

Importanța creației bachiene în cadrul istoriei muzicii este de netăgăduit. Atât locul ei în anii în care s-a născut, prima jumătate a secolului XVIII, cât și ecourile în epocile ulterioare, până în zilele noastre, îi conferă statutul de produs cultural excepțional, demn de a fi studiat, analizat, cântat și apreciat mereu. Interesul teoretic și practica muzicală demonstrează permanent că Bach este peste timp o constantă a gustului nostru și o modalitate prin care tradiția continuă să trăiască la nivel înalt în contexte geografice și temporale diferite.

Fascinația pe care o exercită capodoperele artistice naște întotdeauna întrebări care încearcă să explice substanța lor. Rezidă oare esența în conținut sau în organizarea formei? Au greutate mecanismele procesului componistic, tributare normei instituite într-un moment al istoriei muzicale, sau ambianța ideilor și forța așteptărilor psihologice ale societății în care s-au născut? Sunt unele mai importante decât celelalte, doar unele sau toate la un loc? Este relevantă biografia muzicianului sau doar anecdotică? Ar trebui să ne rezumăm la analiza strictă a partiturilor în care nu

s-a imprimat nimic din factorii externi, formativi ai compozitorului (analiză care ar fi menită să observe doar structurile muzicale, organizarea lor după un set de reguli cunoscute pentru a ne asigura de „obiectivitatea” investigațiilor) sau ar trebui să ne intereseze mai mult trăirile pe care le asociază în noi muzica și aspirațiile pe care ni le arată?

Bach și muzica sa lansează neîncetat teme de meditație. Întreaga operă bachiană ne atinge cele mai sensibile puncte ale simțirii, ne predispune la reflecții, ne înalță și ne îndeamnă la aspirații înalte. Asupra cât mai multora dintre acestea vom încerca să ne aplecăm în paginile ce urmează.

CRONOLOGIE

21 martie 1685

Se naște la Eisenach (provincia Turingia, în centrul Germaniei) ultimul copil al familiei, Johann Sebastian Bach. Tatăl, Johann Ambrosius Bach, era muzician, iar mama, Maria Elisabeth, născută Lämmerhirt, provenea, la rândul ei, dintr-o familie de muzicieni. Generații întregi înrudite cu familia lui Bach, numărând ca profesii fii profesori, muzicieni, fii clerici sau constructori de instrumente, au lăsat urme notabile în spațiul geografic al Turingiei.

1685 – 1695

Copilăria, parțial, și-o petrece în orașul natal, Eisenach.

Primele lecții de muzică le primește de la tatăl său și de la o rudă a tatălui, organistul bisericii Sf. George, Johann Christoph Bach (a nu se confunda cu fratele mai mare al lui Bach, cu același nume).

Din 1692, învață la Școala Latină din localitate, acolo unde, așa cum majoritatea biografiilor compozitorului menționează, învățase și Luther. (Vecinătatea castelului Wartburg, locul în care Luther a tradus în limba germană *Noul Testament*, avea pentru contemporanii lui Bach, ca și pentru noi astăzi, însemnătatea simbolului credinței luterane.)

În 1694 moare mama lui Bach. Tatăl se recăsătorește, dar moare la scurtă vreme. Familia se destramă.

Rămas orfan, Bach pleacă din Eisenach împreună cu unul dintre frații săi, Johann Jakob.

1695 – 1700

Se stabilește la Ohrdruf, la fratele său, Johann Christoph, cu 14 ani mai în vârstă, organist și fost elev al lui Pachelbel¹. Se consemnează în publicațiile vremii că „sub îndrumarea sa, el (Bach, n.n) și-a

---

¹ Johann Pachelbel, apreciat compozitor german al vremii, prieten cu tatăl lui Bach, nașul surorii sale mai mari, Johanna Judith, și profesorul fratelui lui Bach, Johann Christoph, la Erfurt.

format bazele cântatului la instrumente cu claviatură”. Tot acum începe îndelungatul proces de acumulare a cunoștințelor muzicale prin contactul cu muzica altor compozitori.

Se presupune că primele compoziții (corale, pentru orgă sau alte lucrări precum BWV 749, 756) datează încă din perioada petrecută la Ohrdruf, în jurul anului 1700.²

1700 – 1703

Datorită frumoasei sale voci obține o bursă la Michaelisschule din Lüneburg, școală care primea „copii din familii sărace, care nu au din ce trăi, dar au o voce bună de sopran”³. (Michaelisschule, școală pentru tinerii fără posibilități, și Ritterakademie, frecventată de copii proveniți din familii nobiliare, funcționau sub tutela Michaeliskirche.)

Aici ia contact cu muzica corală a secolului XVII și a începutului de secol XVIII și își perfecționează tehnica organistică sub îndrumarea lui Georg Böhm (valorosul organist al Johanniskirche din Lüneburg), fiind atras și de lucrările acestuia pentru orgă.

Călătorește la Hamburg, centru cultural în nordul Germaniei, unde îl ascultă pe celebrul Jan Adams Reinken, la Katharinenkirche.

Frecventează curtea ducelui Georg Wilhelm de Braunschweig-Lüneburg, din localitatea Celle (nu departe de Lüneburg), unde are posibilitatea de a se familiariza cu muzica instrumentală franceză, aflată adesea în repertoriul orchestrei ducelui și alcătuită în majoritate din instrumentiști francezi.

1703

Se angajează, pentru scurtă vreme (din luna martie până la începutul lui august), ca violonist la curtea lui Johann Ernst de Saxa-Weimar, fratele mai mic al ducelui de Weimar. Vine în contact cu muzica instrumentală italiană, lărgindu-și orizontul stilistic la nivelul specificului unei alte zone, diferite de cea germană.

Apare în documentele perioadei și ca organist la aceeași curte princiară.

² Vezi *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* în *Johann Sebastian Bach*, pag. 311.

³ Davitt Moroney, *Bach. O viață ieșită din comun*, Ed. Humanitas, București, 2006, pag. 18.

1703 – 1707

Este invitat să verifice calitatea noii orgi a Bisericii Noi („Neukirche”) din Amstadt. „A fost cel care a cântat primul la ea”⁴, impresionând asistența, așa cum o va face de fiecare dată în aceleași împrejurări, în diferite momente ale vieții.

La această biserică i se oferă postul de organist, și acceptă imediat oferta. Postul era relativ bine plătit și nu presupunea multe obligații.

Continuă să scrie muzică. Compozițiile sale pentru orgă merg pe linia școlii nord-germane (filiera Reinken, Bruhns, Buxtehude) și pe cea a școlii componistice franceze.⁵

În 1705 pleacă pe jos la Lübeck pentru a-l asculta pe maestrul recunoscut al epocii, Dietrich Buxtehude, organistul de la Marienkirche. Rămâne aici patru luni, mai mult decât își propusese atunci când părăsise Amstadtul. Impactul cu personalitatea și muzica marelui său contemporan este covârșitor.

Evident, absența sa îndelungată deranjează consistoriul bisericii. În plus, se spunea, Bach își permisesese să aducă în biserică și să-i cânte unei tinere admiratoare! Istoria a avut un final fericit – fata se numea Maria Barbara⁶ și i-a devenit lui Bach soție. Cei doi soți se înrudeau, deoarece Maria Barbara era verișoara lui Bach, fiind cea mai mică fiică a lui Johann Michael Bach, fost organist al bisericii din orașul Gehren și unchi al lui Johann Sebastian.

Spre sfârșitul șederii la Amstadt intră în conflict cu autoritățile orașului care îl angajaseră: disensiunile erau în principal de ordin muzical și administrativ – maniera în care cânta la orgă, s-a considerat, depășea obișnuințele ascultătorilor, nivelul lor de înțelegere; de asemenea, Bach manifesta față de dezinteres pentru instruirea corului, pe care îl considera prea slab pentru a merita din partea sa o atenție specială.

1707 – 1708

Bach candidează pentru postul de organist la St. Blasiuskirche din orașul Mühlhausen, pe care îl obține – după ce, în prealabil, cântase aici cu ocazia *Sfintelor Sărbători de Paști*.

⁴ *Johann Sebastian Bach*, în *op. cit.*, pag. 312.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Prima soție a lui Bach. A trăit între anii 1684 și 1720.

Cântă de asemenea în timpul slujbelor la biserica măicuțelor din Ordinul Sf. Augustin din localitate.

Desfășoară o activitate (de acum înainte permanentă) de profesor, îndrumând de-a lungul timpului numeroși tineri, unii dintre ei cu evoluții ulterioare remarcabile. De asemenea, se implică în pregătirea orchestrei orașului. Preocuparea pentru ridicarea nivelului corului și al orchestrei, alături de care își desfășoară activitatea muzicală, va fi una dintre sarcinile constante pe care Bach și le va asuma de acum încolo.

Se îngrijește să îmbogățească fondul de partituri cu lucrări ale compozitorilor importanți ai vremii.

Cântă în fața ducelui de Weimar, Wilhelm Ernst, care, impresionat de calitățile muzicianului, îi oferă un post la curtea sa.

Recomandă și obține aprobarea pentru îmbunătățirea și mărirea orgii bisericii, ale cărei lucrări de modificare le va supraveghea chiar și după plecarea sa din Mühlhausen.

O dispută locală între două curente religioase, luterani ortodocși și pietiști, determină două atitudini în rândul membrilor importanți ai comunității, atitudini diferite, chiar opuse față de muzică, de artă în general: una mai liberă, de încurajare și susținere, necondiționată, alta defavorabilă muzicii. Bach va considera că ședera sa la Mühlhausen îi îngreșește aspirațiile atât materiale, cât și spirituale (de a crea o muzică religioasă cât mai bună „pentru gloria lui Dumnezeu”) și se va orienta către un alt angajament care nu întârzie să apară – funcția de *Konzertmeister* la Weimar. La Mühlhausen va reveni în 1709 pentru a susține un concert de inaugurare a orgii.

1708 – 1717

Îi succede lui Johann Effler ca organist al capelei curții de la Weimar, aparținând ducelui de Saxa-Weimar; în același timp, este și membru al orchestrei de muzică de cameră a aceleiași curți. Este de presupus că pe lângă postura de violonist, Bach va

cânta și la clavecin și va face aranjamente muzicale adaptate dimensiunii ansamblului – o orchestră de 22 de instrumentiști (corzi, trompete, timpan).

Preia rând pe rând obligațiile de serviciu ale bătrânului *Kapellmeister* în funcție, Johann Samuel Drese.

Se nasc primii copii ai lui Bach și ai soției sale, Maria Barbara: Catherina Dorothea (1708), Wilhelm Friedemann (1710), gemenii Maria Sophia și Johann Cristoph, care mor la naștere (1713), Carl Philipp Emanuel (1714) și Johann Gottfried Bernhard (1715).

Compune majoritatea lucrărilor sale pentru orgă, dar și multe cantate (își propune să scrie, în principiu, o cantată la fiecare patru săptămâni; practic, va reuși doar parțial să respecte acest proiect). Din nou nemulțumit de calitatea orgii, recomandă reconstrucția ei.

În decembrie 1713 aspiră la postul de organist la Liebfrauenkirche din orașul Halle. Cumpănește bine și renunță în favoarea obținerii funcției de *Konzertmeister* la Weimar.

În 1717, compozitorul Mattheson își exprimă înalta considerație față de „faimosul organist din Weimar” într-o prefață la una dintre lucrările sale tipărite.

Numirea fiului lui Johann Samuel Drese în funcția de *Kapellmeister* îl dezamăgește profund pe Bach.

Prințul Leopold von Anhalt-Cöthen îi propune un angajament la curtea sa, post pe care Bach îl acceptă.

Întreprinde o călătorie la Dresda. Are loc confruntarea muzicală dintre Bach și organistul și clavecinistul francez Louis Marchand.

Bach se izbește de refuzul ducelui de Saxa-Weimar de a-l elibera de îndatoriri și de a-l lăsa să plece la Cöthen, în slujba prințului Leopold de Anhalt-Cöthen. Mai mult, ducele dă ordin ca Bach să fie închis timp de o lună pentru a reflecta și a renunța la nesupunere. Reflecțiile sale muzicale din acest loc privativ de libertate se vor numi mai târziu *Orgelbüchlein*, mănunchi de preludii-coral pentru orgă.

În cele din urmă Bach este eliberat și lăsat să plece la Cöthen.

PORNIND DE LA ISTORIA UNEI VIEȚI

Nu există biografie a lui Bach care să nu amintească despre ascendența muzicală a compozitorului german. Ramificațiile arborelui genealogic se întorc în timp mai multe generații: punctul originar pare a fi marcat de Veit Bach, muzician amator, care a trăit în secolul XVI în spațiul german numit Turingia.

Familia în care se naște Johann Sebastian, la 21 martie 1685, numără, la rândul ei, muzicieni profesioniști: tatăl, Johann Ambrosius Bach, activează ca trompetist în Eisenach; mai mulți unchi sunt fie organiști, fie muzicieni în formații camerale, cu preocupări și în domeniul compoziției muzicale. Ilustrative pentru ramificațiile impresionante ale familiei și pentru aplecarea către muzică a numeroși membri ai săi pot fi și numele rudelor lui Johann Sebastian care locuiau în orașul Arnstadt, una dintre localitățile unde acesta va activa la un moment al vieții. Astfel, bunicul, Christoph Bach (1613 – 1661), fusese aici muzician municipal, unul din frații bunicului, Heinrich Bach (1613 – 1661), și fiul acestuia, Johann Günter Bach (1653 – 1683), au fost organiști, un alt Bach, Johann Christoph Bach (1664 – 1693), a fost la rândul său muzician municipal în același oraș. Pe lângă aceștia, se adaugă mulți alții care, prin căsătorie cu femeile din familie, au lărgit cercul apropiaților cu ocupații muzicale. Menționăm în acest sens, de pildă, enumerarea destul de amănunțită a muzicienilor cu numele Bach făcută de Davitt Moroney. Concluziile sale sunt revelatoare:

Arnstadt este îndreptățit la titlul de adevărata patrie a dinastiei, dat fiind că în cimitirul vechi se odihnesc cel puțin 24 de membri ai familiei

sau

De aproape un veac, numele Bach era aici (în Arnstadt, n.n.) sinonim cu muzician¹³.

¹³ Davitt Moroney, *op. cit.*, pag. 33 – 34.

Însăși formarea ca muzician a lui Bach se datorează, la început, familiei sale: primele lecții de vioară le primește de la tatăl său, iar la orgă și alte instrumente cu claviatură este îndrumat de Johann Christoph, fratele care îl crește la Ohrdruf. La rândul său, Bach va perpetua modelul familiei organizate la scară mică după tiparul unei autentice bresle muzicale: își va iniția copiii în acest domeniu, va face muzică acasă și va compune muzică pentru aceștia.

Puterea exemplului și emulația artistică întreținută de-a lungul multor generații au reprezentat premisele înfloririi talentului lui Bach. Singularitatea geniului s-a clădit piramidal pe o bază solidă, populată de muzicieni mai mari sau mai mici de același sânge.

*

Una dintre calitățile des menționate la capitolul biografic este uriașa capacitate de asimilare a lui Bach manifestată de timpuriu. În continuarea primilor pași de educație se vor adăuga anii în care copilul și tânărul Bach frecventează mai întâi Școala Latină („Lateinschule”) din Eisenach (1693 – 1695), la fel ca Luther, cu aproape 200 de ani în urmă, apoi „Lyceum” în Ohrdruf (1695 – 1700) și Școala „Michaeliskirche” din Lüneburg. (La școala din Lüneburg a ajuns datorită vocii bune de sopran, care i-a permis să capete o bursă acordată tinerilor lipsiți de posibilități materiale.) În toți acești ani își va consolida cunoștințele de cultură generală (printre altele, teologie, retorică, limba latină, limba greacă, istorie, geografie), dar mai ales își va continua ucenicia în domeniul muzicii pe mai multe planuri. Cântă în cor, are posibilitatea de a studia la instrumente cu claviatură (cum ar fi orgă, clavecin), vine în contact cu muzica veche sau contemporană. Frecventând biblioteca din Lüneburg și arhivele bisericii Sf. Ioan, are posibilitatea de a cunoaște îndeaproape numeroase partituri, iar studierea lor va avea greutate în formarea sa ca muzician practicant și viitor compozitor.

O istorie amintită adesea, care oglindește voința tânărului Bach de a veni în contact cu lucrări ale compozitorilor notabili ai epocii sale, de a-și lărgi orizontul culturii muzicale, îl prezintă în perioada petrecută la Ohrdruf copiind noaptea, la lumina lunii, piese muzicale¹⁴

¹⁴ Lucrările destinate orgii erau semnate de importanți compozitori germani, binecunoscuți pentru creația lor destinată acestui instrument: printre alții, Froberger, Pachelbel, Kerll, reprezentanți ai artei înflorite în sudul Germaniei.

din biblioteca personală a fratelui său, care, în mod bizar, îi refuzase accesul la ele și care îi va confiscă paginile copiate de îndată ce-i va descoperi activitatea „ilicită”. Nici mai târziu nu va renunța la această cale de cunoaștere – până la ultimul amănunt, până la ultima notă scrisă pe portativ – a muzicii altora, considerați de el și de contemporanii săi valori incontestabile. Va copia și va face el însuși transcripții ale lucrărilor unor compozitori precum Vivaldi, Corelli, Marcello, Torelli, va selecta în colecții, pe lângă piesele proprii, altele, străine, dar considerate potrivite pentru rostul și caracterul volumului respectiv. Acest efort de acumulare prin forțe proprii, prin acte de voință remarcabilă este sintetizat în cuvintele unuia dintre fiii renumiți ai lui Bach (Carl Philipp Emanuel), care comentează începuturile creatoare ale tatălui său din anii petrecuți la Arnstadt:

(...) s-au arătat primele roade ale eforturilor lui de a stăpâni arta cântatului la orgă și compoziția, pe care nu o învățase altfel decât prin studierea lucrărilor compozitorilor vremii, compozitori iluștri și profunzi, și prin propria cugetare¹⁵.

Puterea exemplului a constituit un factor important în alcătuirea personalității de muzician a lui Bach. Posibilitățile sale de informare trebuie înțelese la nivelul realității acelor timpuri. Contactul direct cu partiturile, prin studiu sau audiții, întâlnirile cu alți colegi de breaslă reprezintă alte surse de educație și schimb fructuos de idei în biografia lui Bach. Nevoia de verificare și consolidare a propriilor cunoștințe, spiritul deschis la alte sugestii, sensibilități l-au determinat pe tânărul de 20 de ani să plece cale de 400 de kilometri spre Lübeck, orașul unde marele și mai vârstnicul său contemporan, Dietrich Buxtehude, activa la Marienkirche. Biserică-orgă-muzician, iată o triadă cu putere de iradiere culturală, focar de credință, dar și de artă, care nu-l putea lăsa indiferent pe cel ce, nu peste multă vreme, va fi considerat, la rândul său, model pentru contemporanii săi. Georg Friedrich Händel și Johann Mattheson îl vizitaseră și ei pe Buxtehude cu aproximativ doi ani în urmă, recunoscându-i meritele și autoritatea („lumea îl considera cel mai mare organist în viață din Germania”¹⁶). Nu fusese o problemă

¹⁵ Davitt Moroney, *op. cit.*, pag. 35.

¹⁶ Ibidem.

pentru ei să facă o călătorie lungă; se spune că „în trăsură au compus numeroase fugi duble”¹⁷. Bach, în schimb, face drumul pe jos, arătând o determinare ieșită din comun. Simțea că această călătorie spre nord este importantă. S-a spus că Buxtehude căuta, pe lângă un demn succesor al său la orga din Marienkirche, și un soț pentru propria fiică. Impresionat de orgă și de maestrul ei, Bach rămâne la Lübeck mai mult decât își propusese atunci când plecase din Arnstadt – patru luni de-a lungul cărora ascultă cu bucurie lucrări compuse de Buxtehude, concertele acestuia la orga performantă a bisericii („concerte de seară”). Nu i-a succedat până la urmă lui Buxtehude și nici nu s-a căsătorit cu Anna Margareta, mai în vârstă și nu prea frumoasă, dar, așa cum menționează tot Carl Philipp Emanuel, „a stat acolo, și nu fără folos”.

Anii de formare arată așadar eforturile lui Bach de a se racorda atât la tradiție, cât și la formele de exprimare muzicală a epocii. Arată capacitatea de a sintetiza trecutul și prezentul muzical, precum și diferitele stiluri baroce paralele – german, italian, francez, în mare parte. La Lüneburg, s-a văzut, are acces la fondul valoros de manuscrise cu muzică germană religioasă; frecventează curtea ducelui de Celle (nu departe de Lüneburg) și cântă în orchestra acestuia, o formație alcătuită din instrumentiști francezi care interpretează adesea muzica patriei lor, formându-și astfel o idee asupra unei muzici diferite ca formă și caracter. În scurta ședere la Weimar din 1703, chiar înainte de perioada de la Arnstadt, cântă ca violonist în mica orchestră a ducelui Johann Ernst și ia contact cu muzica instrumentală italiană.

Sinteza a privit și asimilarea diferitelor curente interpretative și componistice germane, dintre care școlile din nordul, respectiv sudul Germaniei reprezentau poli importanți stilistici și estetici pentru muzica destinată mai ales orgii. La Lüneburg îl cunoaște și îl ascultă pe Georg Böhm, reputat organist, reprezentativ pentru stilul nordic. Vizitele la Hamburg, adevărat centru muzical pentru nordul Germaniei, consolidează cunoștințele tânărului Bach. Îi întâlnește aici pe organistii J.A. Reinken (profesor, printre alții, al lui Böhm) și Vincent Lübeck, de la care va avea ce învăța.

¹⁷ Davitt Moroney, *op. cit.*, pag. 36.